3. Hadis ve Sünnetin Bağlayıcılığı

Sünnet; Kur'an'dan ayrı ve bağımsız bir şey olmadığı gibi Kur'an'a bir ilave de değildir. Sünnet, Resul-i Ekrem'in Kur'an'dan anladıklarını hayat haline getirmeleridir. Şu da unutulmamalıdır ki sünnet; İslam'ın itikat, ibadet, muamelat ve ahlak şeklinde sistemleştirilen tüm yönlerini kapsar. Yine sünnetin tamamı olmasa bile bir bölümünün vahiy kaynaklı olduğu inancı daima akılda tutulmalı ve önemsenmelidir.

Meselâ Hubâb b. Munzir, Bedir Gazvesi sırasında Resulullah'ın orduyu konuşlandırdığı yer ile fikrini söylemeden önce *"Bu bizim konakladığımız yer herhangi bir şekilde değişiklik yapamayacağımız Allah'ın seni yönelttiği bir yer mi yoksa senin görüşün mü?"* diye sormuştur. Hubâb, söz konusu tercihin Allah Resulü'nün kendi görüşü olduğunu anlayınca farklı bir yer teklif etmiştir.[40] Benzer şekilde Hendek Gazvesi'nde Gatafanlılarla Medine'deki hurma mahsûlünün yarısı karşılığında anlaşma yapmak isteyen Hz. Peygamber'e bazı sahâbîler, bunun Allah'dan gelen bir vahiy olmadığını öğrenince kendi görüşlerini söylemişlerdi.[41]

Sünnetin bağlayıcılığını kabul etmede temel ilke şudur: Allah'ın (c.c.) elçiliği görevinin gereği olarak Resulullah'ın (s.a.v.) yaptıkları iyi bilinmelidir. Bu nitelikte olmayanlar ise tam bir vukufla tespit edilmelidir. Ancak bunun en zor işlerden biri olduğu ve bu konuda farklı düşüncelerin ortaya çıkacağı, bunun da anlayışla karşılanması gerektiği daima hatırlanmalıdır.

Ebu Hüreyre'den rivayet edilmiştir:

Resul-i Ekrem Efendimiz bize hitap etti ve şöyle buyurdu:

"Ey müslümanlar! Size hac farz kılınmıştır, o halde hac yapınız." Bir adam:

"Her sene mi, Ya Resulallah?" dedi.

Resulullah cevap vermeyip sustu. Adam sorusunu üç defa tekrarladı. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (s.a.v.):

"Şayet 'Evet' desem, mutlaka farz olurdu, tabiî sizin de buna gücünüz yetmezdi." buyurdular.[42]

DEĞERLENDİRELİM

Peygamberimiz visal orucu (iftar etmeden iki gün üst üste) tutuyordu. Sahabe de onunla savm-ı visal tutmaya başladı. Resulullah bunu görünce sahabenin bu orucu tutmasını yasakladı. Ancak sahabe bu yasaklamanın sebebini pek anlayamamış olacak ki:

"Ya Resulallah, sen de visal orucu tutuyorsun." diyerek bu oruca devam etmek istediklerini belirttiler. Bu durum karşısında Allah'ın Elçisi onlara şöyle cevap verdi:

"Ben sizin gibi değilim. Beni Rabbim yedirir ve içirir."

(Buhârî, İ'tisâm, 3.)

Bu olayı sünnetin çeşitleri ve bağlayıcılığı bakımından değerlendiriniz.

40 İbn Hişâm, Sîre, C 2, s. 238.
41 İbn Ebî Şeybe, Musannef, C 7, s. 378.
42 Müslim, Hac, 412.

Sahabenin sünnete bağlılığı konusunda şu örnekleri verebiliriz: Abdullah b. Ömer: *"Ey kardeşim! Biz hiçbir şey bilmiyorken Allah bize Muhammed'i gönderdi. O ne yaptıysa biz de aynısını yapıyoruz."*[43] demiştir.

Habeşistan kralı Necaşi'nin *"Sizi atalarınızdan ayıran bu din nedir?"* sorusuna karşı Cafer b. Ebî Tâlib'in söyledikleri güzel bir şekilde ifade etmektedir. O, Necaşi'ye karşı şöyle demişti:

"Ey Melik! Biz cahil bir topluluktuk, putlara tapar, ölü eti yer, şehvetimize uyar, akraba ve komşuluk hakkı gözetmezdik. Güçlülerimiz zayıflarımızı ezerdi. Biz bu haldeyken Allah bize içimizden soyunu, doğruluğunu, güvenilirliğini, iffetini bildiğimiz bir elçi gönderdi. O bize tek ilah olan Allah'a kulluk etmemizi, atalarımızın ve bizim taptığımız taşlara ve putlara tapmamamızı emretti. Hz. Peygamber bize doğru söylemeyi, emanete riayet etmeyi, akrabayı ve komşuyu gözetmeyi öğretti. Haramlardan uzak durmayı, şehvetimize uymamayı, iftiradan kaçınmayı, yetim malı yememeyi ve iffetli kadınlara zina iftirasında bulunmamayı emretti. Biz onun söylediklerini tasdik edip, Allah'tan getirdiklerine iman ettik. Haram kıldıklarını haram, helal dediklerini de helal kabul ettik."[44]

İslam âlimleri, Peygamber Efendimizin davranışlarının tamamını mutlaka uyulması gerekli, aynı derecede bağlayıcı bir sünnet olarak görmemiştir. Resul-i Ekremin giyim kuşamı, bazı tedavi yöntemleri, kullandığı kap kacaklar, eşya ve vasıtalar yaşadığı toplumun bir ferdi olması ile ilgilidir. Öte yandan **"hasâisu'n-nebî"** diye adlandırılan peygamberliğine özgü bir takım davranışları da vardır. Visal orucu tutması, kendisine gece namazının farz olması böyledir. Bir insan olarak bazı yiyecekleri ve kokuları sevmesi ya da sevmemesi de peygamberliği ile ilgili değil tamamen kişisel özellikleri ile alakalıdır. Bunların tümünü din olarak kabul etmek, hadis ve sünnete bağlılık saymak isabetli bir yaklaşım sayılmaz. Bütün bu sebeplerden dolayı pek çok İslam âlimi sünneti bağlayıcılık açısından çeşitli şekillerde tasnife tabi tutma ihtiyacı hissetmiştir. Burada görüş ve yaklaşım farklılıkları olması tabii karşılanmalı, bunlar sünneti ret veya ona saygısızlık olarak algılanmamalıdır. Ancak sünnetin bağlayıcılık esaslarının belirlenmesi de oldukça güç konulardan biridir. Sünnete yaklaşırken daima samimi bir Müslüman hassasiyeti gösterilmelidir.

Sünnetin önemini şu ayetler ışığında düşünelim:

"Rabbine yemin olsun ki, onlar aralarında meydana gelen anlaşmazlıklarda seni hakem yapmadıkça, sonra da verdiğin hükümlere içlerinde hiçbir sıkıntı duymadan tamamen teslim olmadıkça mümin olamazlar."[45]

"Bir konuda anlaşmazlığa düştüğünüzde -eğer Allah'a ve ahirete gerçekten inanıyorsanız- o hususta Allah'a ve Resulüne başvurunuz."[46]

Bu ayet-i kerimede Allah'a (c.c.) başvurmaktan maksat, O'nun kitabı Kur'an-ı Kerim'e; peygambere başvurmaktan maksat ise sağlığında kendisine, vefatından sonra da sünnetine başvurmak olarak değerlendirilir. Yani sünnet ; Müslümanların hayat tarzında, karşılaştıkları problemlerin çözümünde, Kur'an'ın hemen peşinden gelen başvuru kaynağıdır. Bundan

43 Muvattâ, Kasru's-salât 2.
44 İbn Hişâm, Sîre, C 1, s. 250.
45 Nisa suresi, 65. ayet.
46 Nisa suresi, 59. ayet.

dolayı sünnet, bütün zamanlarda birçok ilmin doğrudan ilgi alanı olma niteliğini korumaya devam etmektedir. Dolayısıyla daima dikkate alınması ve özenle üzerinde durulması gereken bir özelliğe sahiptir.

Ebû Necih İrbâz İbni Sâriye (r.a.) şöyle dedi:

“Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem bize çok tesirli bir öğüt verdi. Bu öğütten dolayı kalpler ürperdi, gözler yaşardı." Bizler:

"Ey Allah’ın Resulü! Bu öğüt, sanki ayrılmak üzere olan birinin öğüdüne benziyor, bari bize bir tavsiyede bulun." dedik. Bunun üzerine:

"Size, Allah’a çok saygı duymanızı, başınıza bir Habeşli köle bile emir olsa, onu dinleyip itaat etmenizi tavsiye ederim. Benden sonra sağ kalıp uzunca bir hayat sürenler pek çok ihtilaflar görecekler. O zaman sizin üzerinize gerekli olan, benim sünnetime ve doğru yolda olan Hulefâ-yi Râşidîn’in sünnetine sarılmanızdır. Bu sünnetlere sımsıkı sarılınız. Sonradan ortaya çıkarılmış bid’atlardan şiddetle kaçınınız. Çünkü her bid’at dalâlettir, sapıklıktır.” buyurdular.[47]

Ayet ve hadislerden anlaşılacağı üzere hadis ve sünnet İslam'ın anlaşılabilmesi ve yaşanabilmesi için oldukça önem arzetmektedir. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in söz ve davranışları Müslümanlar açısından kıyamete kadar hayati önemini koruyacaktır.

47 Ebû Dâvûd, Sünnet 5; Tirmizi, İlim 16.
48 Buhârî, Cum’a, 11.